

Demokratisk kompetanse: Hvilke undervisningsmetoder fungerer best?

Teegelbeckers, J. Y., Nieuwelink, H., & Oostdam, R. J. (2023). School-based teaching for democracy: A systematic review of teaching methods in quantitative intervention studies. *Educational Research Review*, 100511. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100511>

Skolen skal utvikle demokratiske verdier og medborgerskap blant barn og unge. Forskning viser at forskjellige undervisningsmetoder fremmer ulike former demokrati-kunnskap hos elevene.

Studien

Dette forskningsnotatet oppsummerer den systematiske kunnskapsoversikten¹ *School-based teaching for democracy: A systematic review of teaching methods in quantitative intervention studies* utført av forskere ved University of Amsterdam. Artikkelen ble publisert i tidsskriftet *Educational Research Review* i 2023.

Bakgrunn

Demokratisk kultur og verdier er grunnleggende elementer i et fungerende demokrati. Dette innebærer at innbyggerne støtter og opprettholder prinsipper som frihet, likestilling, toleranse og fredelig løsning av konflikter. I tillegg er innbyggernes evne til å evaluere og engasjere seg i politiske prosesser sentralt. Forskning viser at oppmerksomhet mot demokrati og medborgerskap i skolen fører til høyere demokratisk kompetanse blant elevene. Demokratisk kompetanse omfatter kunnskap om politiske prosesser, evnen til å holde seg informert, engasjere seg, vurdere politikk og forstå forskjellige perspektiver. Undervisningsmetodene som brukes for å fremme demokratiske kompetanser er mange og ulike. De har forskjellig faginnhold, klasseromsinteraksjon (forelesningsbasert/diskusjonsbasert) og klasseromsstyring (lærerstyrt/elevstyrt). Forskerne bak denne kunnskapsoversikten ønsker å undersøke hvilke undervisningsmetoder som best lærer barn og unge om demokrati.

Formål

Kunnskapsoversikten utforsker tre spørsmål: (1) hvilke undervisningsmetoder er effektive i demokratiundervisningen; (2) hva karakteriserer disse effektive undervisningsmetodene; og (3) hvilke demokratiske kompetanser fremmer de ulike undervisningsmetodene. Det overordnede forskningsspørsmålet er (vår oversettelse): *Hvilke undervisningsmetoder og tilhørende pedagogiske kjennetegn har vist seg å være effektive i demokratiundervisning?*

Demokratiske kompetanser blir delt opp i:

¹ **Systematisk kunnskapsoppsummering/-oversikt:** En systematisk kunnskapsoppsummering tar utgangspunkt i et klart definert forskningsspørsmål eller mål og bruker systematiske og eksplisitte metoder for å identifisere, velge ut og kritisk vurdere relevant forskning, samt for å samle inn og analysere data fra studiene som er inkludert i oppsummeringen. Kunnskapsoppsummeringen resulterer ofte i en systematisk kunnskapsoversikt, som regel en artikkel eller en rapport, som gir en oversikt over temaet eller svar på forskningsspørsmålet.

- **Kunnskap om politikk og demokrati:** Kunnskap om politiske institusjoner, personer, saker, lovgivning og grunnlov
- **Politisk engasjement:** Interesse for politikk, å forstå betydningen av å delta i politikk/demokrati og ha en positiv holdning til deltakende demokrati
- **Mediebruk:** Tro på at det er viktig å følge med på nyheter og bruke ulike nyhetskilder
- **Politisk mestringstro:** Vurdere beslutningstakere og ha tro på egne ferdigheter til å diskutere og delta i debatter med ulike verdisyn.
- **Håndtering av uenighet:** Toleranse for ulike synspunkter, kunne ta ulike perspektiv, samarbeide med ulike grupper, finne kompromisser og håndtere uenighet
- **Tillit:** Tillit til politiske institusjoner, politiske figurer og rettferdigheten i valgsystemet

Undervisningsmetoder blir karakterisert som:

- **Informasjonsfokuset undervisning:** Lese eller høre på informasjon som blir gitt av en lærer/lærebok
- **Arbeid i grupper:** Elevene engasjerer seg i dialoger/debatter eller samarbeider om å fullføre en strukturert oppgave
- **Oppgave:** Spill eller oppgaver som skjer på skolen eller hjemme. Innebærer en form for elevmedvirkning
- **Prosjekt:** Strukturert prosjektoppgave hvor elevene undersøker et sosialt problem og skaper et produkt eller utfører handlinger basert på resultatene. Elevene forsker, analyserer og bearbeider resultatene.
- **Demokratisk beslutningstaking:** Deltakelse i reell demokratisk beslutningstaking eller en simulering av denne.

Inkluderte studier

Forskerne bak kunnskapsoversikten søkte i fire ulike databaser etter kvantitative intervensjonsstudier i skoler eller klasserom som evaluerte elevenes utvikling av demokratisk kompetanse. Studiene ble inkludert dersom de (1) var publisert mellom 2010 og 2020, (2) undersøkte elever i grunnopplæringen eller høyere utdanning, (3) ble gjort i en skolekontekst og (4) førte til at elevene lærte demokratiske kompetanser, og at dette læringsresultatet kunne knyttes direkte til en bestemt undervisningsmetode. 51 studier ble til slutt inkludert i kunnskapsoppsummeringen. Studiene analyserte data fra over 12 000 elever i tiltaksgrupper² og 7 500 elever i kontrollgrupper³. De fleste studiene (82%) ble utført i USA. 22 av studiene var i høyere utdanning, 26 i videregående utdanning, 2 i grunnskolen og én studie på flere nivåer.

Resultat

Studien indikerer at undervisningsmetodene *demokratisk beslutningstaking*, *informasjon og prosjektarbeid* er særlig effektive for å utvikle demokratiske kompetanser hos elever og studenter. Over 75% av disse tilnærmingene viste seg å ha en positiv innvirkning. Når det gjelder de spesifikke

² **Kontrollgruppe:** En gruppe som brukes som sammenligning for en tiltaksgruppe. Den har lignende karakteristika som tiltaksgruppen, men mottar et alternativt tiltak eller ingen tiltak.

³ **Tiltaksgruppe:** En gruppe som mottar intervensjonerende tiltak, for eksempel ekstra ressurser. I en eksperimentell studie gir man individer, grupper, enheter eller lignende noe som ikke allerede eksisterer.

læringsutbyttene, ble det funnet at rundt halvparten av disse metodene ledet til de ønskede resultater.

De demokratiske kompetansene som ble best utviklet gjennom ulike undervisningsopplegg var *kunnskap om politikk og demokrati, politisk mestringstro, evnen til å håndtere uenigheter og tillit til politiske systemer*, hvor omtrent 60% av tiltakene viste en positiv effekt. Selv om mange av de undersøkte tiltakene fokuserte på å fremme *politisk engasjement* blant elever, var det kun halvparten av disse som oppnådde ønsket resultat.

Under er resultatene for hver undervisningsmetode, og hvilke demokratiske kompetanser den fremmer, oppsummert:

Informasjonsfokusert undervisning

11 studier undersøkte undervisningsmetoder som fokuserte på å gi elevene informasjon gjennom lærerstyrte forelesninger og/eller lærebøker. Den informasjonsfokuserende undervisningen ble ofte kombinert med klassesdiskusjoner i etterkant. Ni av studiene indikerte en positiv effekt på elevens demokrati-kompetanse. Dette gjaldt særlig økt *kunnskap om politikk og demokrati*. Videre viste undervisningsformen, gjennom klassesdiskusjonene, en liten effekt når det gjaldt å lære elevene å *håndtere ulikheter*.

Arbeid i grupper

Kun seks av de inkluderte studiene undersøkte gruppearbeid som undervisningsmetode. Fire av disse kunne vise til gode læringsresultater. Gruppearbeidene fokuserte på diskusjoner og samarbeid blant elevene/studentene, hvor de jobbet sammen for å løse konflikter knyttet til tema som rettferdighet, ulikhet og diskriminering. De mest vellykkede undervisningsoppleggene var der læreren la til rette for dialog og debatt, ved for eksempel å oppmuntre til aktiv deltakelse og respektfull diskusjon. Gruppearbeid var særlig effektivt for å utvikle de demokratiske kompetansene *politisk engasjement* og evnen til å *håndtere ulikheter*.

Oppgave

11 av studiene utforsket hvordan ulike oppgaver styrket elevenes kompetanse. Åtte av disse viste gode læringsresultater. Oppgavene var enten skriftlige oppgaver, pedagogiske spill eller hjemmearbeid. Oppgavene var stort sett lærerstyrte, der læreren ga instruksjoner, forklarte målene med oppgavene og ga eksempler på hvordan de skulle gjennomføres. Elevinteraksjonen foregikk ofte online, ved svar på blogginnlegg eller samarbeid i nettbaserte spill. Undervisningsmetoden var effektiv for å styrke de demokratiske kompetansene *kunnskap om politikk og demokrati* og for *bruk av media*, spesielt sosiale medier for politiske formål. Videre viste resultater at oppgavene var effektive for å forbedre *politisk mestringstro* når det gjaldt å formulere seg skriftlig om politiske tema.

Prosjekt

Studier om prosjektarbeid i demokratiundervisning viser at av tretten undersøkte tiltak, var ti effektive. Prosjektene var ofte mer omfattende enn andre undervisningsmetoder og bestod vanligvis av flere faser. I den første fasen, den forberedende, engasjerte elevene seg i ulike læringsaktiviteter knyttet til sosiale spørsmål, styresett, politisk teori eller hvordan man kunne gjennomføre et prosjekt. Aktivitetene inkluderte undervisning, debatt, klassesdiskusjoner, møter med offentlige personer, spill og oppgaver. I den andre fasen analyserte elevene et sosialt problem relatert til skolen eller lokalsamfunnet gjennom forskning, feltarbeid eller debatt. Den siste fasen var handlingsorientert, der elevene lagde planer for å håndtere problemet. De fleste av disse tiltakene hadde to karakteristikk: 1) fokus på diskusjon gjennom samarbeid i små grupper og 2) ansvaret for prosjektene var delt mellom lærere og elever. Elevene styrte prosjektets gjennomføring, valgte tema,

gjennomførte egen forskning og bestemte hvordan de skulle håndtere problemet, men lærerne kunne konsulteres for hjelp. Prosjektene var mest effektive for to typer demokratiske kompetanser: *politisk engasjement* og *politisk mestringstro*.

Demokratisk beslutningstaking

13 av studiene undersøkte undervisningsmetoder som lot elevene delta i reelle eller simulerte beslutningsprosesser. 11 av disse indikerte en positiv effekt på elevenes læringsutbytte. Elevene deltok enten i elev/studentorganisasjoner eller en simulering av en demokratisk beslutningsprosess. De tok roller som politiske aktører, deltok i møter, forsket på sosiale eller politiske spørsmål, diskuterte og utformet forslag, resolusjoner eller lovgivning, og stemte over hvilke som skulle implementeres. Undervisningen var diskusjonsfokuseret, med debatter og samarbeid om å utforme resolusjoner eller lovgivning. Tiltakene var stort sett strukturert av læreren eller forskeren som utviklet dem, mens elevene valgte (noen ganger) egne emner, roller, organiserte møter og utformet resolusjoner. Undervisningsmetoden viste resultater for kompetanser som *kunnskap om politikk og demokrati*, *politisk mestringstro* og *politisk engasjement*, og i noen tilfeller *håndtering av ulikheter*. Dette var også den eneste undervisningsmetoden som viste positive resultater for *tillit til politikk og demokrati*, som tillit til valgsystem og demokratiske institusjoner.

Implikasjoner

Studiene viser at:

- Undervisning med klassesdiskusjon viser effekter for *kunnskap om politikk og demokrati* og *håndtering av ulikheter*
- Gruppearbeid viser effekter for *politisk engasjement* og *håndtering av ulikheter*
- Oppgaver viser effekter for *kunnskap om politikk og demokrati*, *politisk mestringstro* og *mediebruk*
- Prosjekter viser effekter for *politisk mestringstro* og *politisk engasjement*
- Demokratisk beslutningstaking viser effekter for *kunnskap om politikk og demokrati*, *politisk mestringstro*, *håndtering av ulikheter*, *politisk engasjement* og *tillit*.

Resultatene antyder at bruk av en blanding av ulike undervisningsmetoder kan fremme elevenes og studentenes læring. Dette innebærer en balanse mellom lærerstyrte forelesninger og mer elevstyrte, diskusjonsbaserte tilnærminger. Forskerne bak kunnskapsoversikten understreker også at undervisningsmetodene oftest ikke vil fungere uten en viss grad av lærerregulering. I tillegg er nesten alle undervisningsmetodene basert på at læreren forklarer, gir instruksjoner eller holder en forelesning før prosjektene starter.

En viktig del av demokratikompetanse er kunnskap om liberale demokratiske verdier og de konfliktene som kan oppstå mellom slike verdier. Imidlertid fokuserte de fleste inkluderte studiene ikke spesifikt på disse verdiene, eller på konfliktene som kan oppstå mellom dem. I stedet dreide de seg hovedsakelig om hvilke ferdigheter som er viktige for deltakelse i politikken og demokratisk samhandling: De fleste av dem konsentrerte seg mest om å vurdere ferdigheter knyttet til politisk engasjement.

Forskerne understreker også at flere av de inkluderte studiene har svakheter som gjør at vi må være forsiktige med å trekke konklusjoner fra resultatene: Det manglet ofte detaljer om hvordan undervisningen ble gjennomført. Det var også ofte uklart hvordan grupper som fikk undervisning (tiltaksgrupper) ble sammenlignet med kontrollgrupper som ikke fikk det. Få studier så på ulike kombinasjoner av undervisningsmetoder og demokratiske kompetanser. I tillegg fokuserte få studier

på viktigheten av et åpent og pedagogisk godt klima i klasserommet. De fleste studiene ble utført i USA, og det kan være forskjeller i hvordan amerikanske elever og kultur påvirker resultater sammenlignet med andre land.